

Слід підкреслити, що рецензований підручник є першим в Україні з підготовлених школою теоретиків права Інституту держави і права НАН України ім. В. М. Корецького. І не лише першим, але й, як можна зробити висновок на основі викладеного, досить вдалим. Він виконаний на достатньо високому теоретичному та методологічному рівні, збуджує думку, ставить проблеми та пропонує шляхи їх вирішення, є, безперечно, творчою цілісною та завершеною роботою. Академічний курс вдало поєднує як класичні знання в галузі теорії держави і права, так і новаторський підхід, і тому є вагомим кроком на шляху до оновлення вітчизняної правової науки та навчального курсу з теорії держави і права.

М. Панов, доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік АПрН України;

О. Петришин, доктор юридичних наук, професор, головний вчений секретар АПрН України, академік АПрН України;

М. Цвік, доктор юридичних наук, професор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік АПрН України

Актуальне дослідження проблем участі громадян України в управлінні державними справами

Конституція України 1996 р., закріпивши істотні державні перетворення, проголосила український народ носієм суверенітету, єдиним джерелом влади. Для того щоб таке проголошення не залишалося декларацією, повинні існувати реальні процедури виявлення і здійснення волі народу, перетворення народовладдя з формального атрибуту держави на реальний політико-правовий інститут і механізм. Актуальність проблеми залучення громадян до вирішення питань державного значення зумовлена як її недостатньою теоретичною розробленістю на сучасному етапі, так і практичною значущістю цих проблем та їх вирішення. Сьогодні вкрай необхідним є таке дослідження з урахуванням чинного конституційного законодавства, нових чинників, політико-правових реалій.

Монографія О. Чуб¹ є першим в Україні комплексним конституційно-правовим дослідженням конституційного суб'єктивного політичного права громадян України на участь в управлінні державними справами. Авторка проаналізувала значний обсяг нормативних джерел та спеціальної правової, у тому числі зарубіжної, літератури, присвяченої цьому аспекту здійснення народовладдя. Тема дослідження є вельми актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах, у ньому містяться нові ідеї і підходи до аналізу проблем залучення громадян України до управління державою. Характерною рисою роботи є її спрямованість на вдосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері.

У монографії ґрунтовно аналізуються конституційно-правові, історичні, міжнародно-правові аспекти забезпечення права громадян України на участь в управлінні державними справами, що раніше не піддавалися аналізу у вітчизняній правовій науці або були вивчені недостатньо. Вперше визначено основні риси та сформульовано авторське визначення участі громадян України в управлінні державними справами як правомірної публічної діяльності громадян України з метою впливу на прийняття, виконання та контроль за реалізацією рішень державного значення безпосередньо або через представників в органах усіх гілок державної влади, гарантованої закріпленням у Конституції України відповідного суб'єктивного права (с. 46–48).

Важливо, що в роботі на належному науково-теоретичному рівні проаналізовано розвиток ідеї участі громадян в управлінні державними справами в конституційних актах, що приймалися на території України в різні історичні періоди, у правовій науці радянських часів та сучасній науці конституційного права. У монографії чітко і логічно висвітлено особливості конституційно-правового регулювання відповідного суб'єктивного права громадян України на сучасному етапі та правомочностей, що входять до його складу. Цілком доречною видається спроба авторки проаналізувати в порівняльно-правовому аспекті міжнародно-правові стандарти права громадян на участь в управлінні та досвід їх втілення у конституціях зарубіжних країн і в Україні.

Позитивним аспектом монографії є розгляд у конституційно-правовому дослідженні права громадян України на участь в управлінні через механізм його реалізації. При цьому в роботі ґрунтовно дається визначення поняття та структури конституційно-правового механізму реалізації права громадян України на участь в управлінні державними справами, форми такої реалізації, аналізуються недоліки механізму, а також чинники, що впливають на його ефективність.

¹ Чуб О. О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами. – Х.: Одиссей, 2005. – 232 с.

Запропоновано аргументоване визначення конституційно-правового механізму реалізації права громадян України на участь в управлінні державними справами як системи конституційно-правових засобів нормативного (матеріального і процесуально-процедурного) й інституційного характеру, що забезпечують втілення цього права в суспільно-політичне життя. Авторка обґрунтовано звертає увагу на необхідність удосконалення інституційного елемента механізму реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами, зокрема шляхом створення Українського центру навчання виборчим технологіям при Центральній виборчій комісії або при одному з провідних юридичних навчальних закладів України (с. 108–109).

Виявлено ознаки і зміст правомочностей громадян України з участі в управлінні державними справами. Вперше викладено цілісну систему форм участі громадян України у виборчому та референдумному процесах. Слушно зазначено, що при реалізації рівного права доступу громадян України до державної служби слід переважно використовувати конкурсний відбір як найбільш об'єктивну процедуру зарахування на державну службу. Звернено увагу на необхідність визначення у конституційному законодавстві України процедури і вимог до складання і підписання колективних письмових звернень. Цілком справедливою є теза авторки щодо спірності положень Закону «Про судоустрій України» про обов'язок громадян брати участь у відправленні правосуддя як народні засідателі і присяжні, оскільки в Конституції України не закріплено такий конституційний обов'язок, і подібна участь є їх суб'єктивним правом.

Цікавим є підхід авторки до вивчення конституційно-правових гарантій права громадян України на участь в управлінні державними справами, які висвітлено у вигляді багатоступеневої системи: 1) загальні конституційні гарантії всіх прав і свобод людини і громадянина, що поширюються й на право участі в управлінні; 2) окремі (особливі) конституційні гарантії групи політичних прав і свобод, основоположним серед яких є право на участь в управлінні державою; 3) спеціальні гарантії права брати участь в управлінні державними справами; 4) специфічні гарантії прав — правомочностей, які входять до комплексного права політичної участі (с. 188–193).

Загалом монографія О. Чуб є важливою подією в науці конституційного права України, оскільки в ній всебічно досліджено різноманітні форми здійснення влади народу в умовах становлення України як демократичної, правової держави.

Ю. Тодика, завідувач кафедри конституційного права України
Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор, академік АПРн України